

การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*

A MODEL DEVELOPMENT OF THE LEARNING CENTER IN THE HOSPITAL USING PARTICIPATORY ACTION RESEARCH APPROACH

ปาหนัน กนกวงศ์นวัฒน์**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวทางของ Kemmis & McTaggart (1990) และ Zuber-Skerritt (1992) ช่วงแรกเป็นการศึกษานำร่องโดยใช้แบบสอบถาม ถามประชากรกลุ่มเป้าหมายในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรีและสัมภาษณ์ผู้บริหารของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์สร้างรูปแบบแล้วประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี

ส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน มีปัญหาที่สำคัญ 8 ประเด็น ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกมาเป็นประเด็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล 2. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ และการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงาน 2) ด้านกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มแกนนำเครือข่ายชุมชน การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงโดยง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละ

*วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บุคคล และการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของชุมชน 3. ประสิทธิภาพของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล จากประเด็นต้นแบบอยู่ในระดับดีขึ้น ไป ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 4 ประการ คือ 1) ผู้บริหารให้การสนับสนุนทั้งสถานที่และงบประมาณ 2) ผู้เรียนมีแรงจูงใจใฝ่รู้และมีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) คุณค่าของความรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง 4) รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้มีการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ABSTRACT

The purposes of this study were to identify community problems and develop a model for a learning center in a hospital and evaluate its effectiveness. This study was conducted through participatory action research (PAR) according to the action research spiral of Kemmis and McFaggart, (1990) and Zuber-Skerritt (1992). The quantitative data collection through questionnaire was used as a pilot study, then followed by the participatory action research.

The study revealed that, 1. The most important community problem is health environment. 2. The desired model for the learning center in the hospital was composed of two aspects: 1) the structure of learning center in a hospital including of; locating of the site of the learning center, and allocating of the operating units. 2) the process of learning center in a hospital were four steps; (1) creating community participation and network. (2) provide learning

resource that is accessible and convenient people have accessible and convenient to learn (3) supporting to self-learning. (4) solving community problems. 3. The effectiveness of the model; the model of the learning center in the hospital proved to be highly effective according to critical success factors as followings: 1) policy of organization 2) motivation for learning and learning organization 3) value of activities for learning 4) dynamic change for learning

ความนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยทั้งประเทศซึ่งมีสาระสำคัญคือยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการพัฒนาสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) เสนอมติใหม่เกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ในสถานประกอบการที่เปิดโอกาสให้ สังคมและชุมชนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา และสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้วยตนเอง ส่งผลให้สถานประกอบการต่างๆ ให้ความสำคัญและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้แก่บุคลากร ซึ่งช่วยพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในท้องถิ่นได้อย่างมีคุณค่า การที่ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและ

วัฒนธรรมของท้องถิ่น และร่วมกันอนุรักษ์ วัฒนธรรมในท้องถิ่นซึ่งเป็นการช่วยปลูกฝังและ สร้างสรรค์สังคมไทยให้เข้มแข็งต่อไปในอนาคต จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความเจริญทาง ด้านวัตถุและเทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้น ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสถานประกอบการ และในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้น คนจึงต้องมีการพัฒนาและการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีความงอกเงย และเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสมอง การกระทำและ ประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ที่คืนั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง (สุพัตรา ชาติบัญชาชัย, 2548, หน้า 27-28) อันจะทำให้คนมีความรู้และความสามารถสูงขึ้นอย่างมั่นคงถาวร และต่อเนื่อง การพัฒนาวิธีการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้คนทั่วไปในชุมชนสามารถ เข้าถึงการเรียนรู้โดยง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ เรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ คนในชุมชนจะทำให้สังคมที่เป็นสุข สามารถ จัดการกับปัญหาได้โดยใช้ศักยภาพของชุมชน เป็นหลัก การจัดการศึกษานอกระบบและการ จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ผู้เรียนตระหนัก ถึงความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นและความเป็น ไทย จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้จริง เป็นการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันและเป็นการ เรียนรู้ที่ รู้ว่าตนเป็นใคร จุดยืนของตนอยู่ที่ใด จะพัฒนาอย่างไร จึงจะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543, หน้า 25-29) ซึ่งเป็นการ

พัฒนาปัจเจกชนทั้งด้านกาย ใจ อารมณ์และ สติปัญญา ควบคู่กันไปทุกด้านเพื่อให้เป็นคน ที่สมบูรณ์ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สิ่งเหล่านี้จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสามารถ ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ของคนในชุมชน ควรสอดคล้อง กับวัฒนธรรมในชุมชนและเป็นการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ชุมชนมีวัฒนธรรมเป็นทุนสังคมที่ คนสร้างขึ้นมาในรูปของความร่วมมือกัน เพื่อให้ เกิดพลังความสามารถ และโอกาสในการทำ สิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย หากสังคมหรือชุมชน ขาดทุนทางสังคมแม้จะมีทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติเงินตราและทุนมากมาย ก็ยากที่จะ ปรับเปลี่ยนหรือนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ เพื่อ ตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมายของชีวิตได้ (นภาพรณ หะวานนท์, 2543, หน้า 127) การเรียนรู้ เพื่ออยู่ร่วมกันในฐานะพลเมืองโลกจะต้องประเมิน ตนเอง เข้าใจคนอื่น และการเรียนรู้สัมพันธ์กับ วัฒนธรรมและประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียน (ศักดิ์ ชัย นิรัญทวี, 2548, หน้า 78) ดังนั้นยังสังคมเมือง เติบโตมากเท่าไร ความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม ย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น การเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา คือ การรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ให้ถูกที่ ถูกเวลา ถูกคน ถูกสถานการณ์ ถูกโอกาส และสามารถ บูรณาการการเรียนรู้ได้ครบทั้ง 3 มิติ คือ คิดลึกซึ่ง คิดกว้าง คิดไกล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ครบ 3 มิติ คือ รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2548, หน้า 18, 114) และโดยทั่วไปคนทุกคนมี ความสนใจใฝ่รู้อยู่เป็นธรรมชาติ หากได้รับการ ส่งเสริมให้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและ ได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษาคหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ใน

สิ่งที่สนใจได้ตลอดชีวิต (ทิสนา แจมมณี, 2550, หน้า 145)

ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้โอกาสแก่ประชาชนทุกคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้สามารถใช้เครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกในท้องถิ่นอันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่จัดบริการด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนมีการดำเนินงานด้านศูนย์การเรียนรู้เพื่อชุมชนน้อยมาก และคนในชุมชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ การจัดศูนย์การเรียนรู้ควรจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การแก้ไขสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และพึ่งพาตนเองได้ และการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้และปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

ในชุมชนเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research ; PAR) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การจัดกลุ่มสนทนา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้บริหารของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล
2. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ
3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. โรงพยาบาล สามารถนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพและงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มเป้าหมายในเขต

เทศบาลเมืองจันทบุรีนำร่อง และสัมภาษณ์ผู้บริหารของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกับการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการจัดกลุ่มสนทนาหลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1990) และ Zuber-Skerritt (1992) ประกอบด้วยกระบวนการวางแผน(Plan) การปฏิบัติ(Act) การสังเกตติดตามและประเมินผล(Observe) และการสะท้อนกลับ(Reflect) ในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ซึ่งเป็นวงจรของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบขลุ่ยควด ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. พื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยเลือกชุมชนโรงพยาบาลพระปกเกล้า ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี เนื่องจากผู้วิจัยมีความรู้และความเข้าใจปรากฏการณ์ในสนามที่ศึกษาเป็นอย่างดีและได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการทำวิจัยเรื่องนี้สามารถลงพื้นที่ติดต่อประสานงานและติดตามผลการวิจัยได้สะดวก

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มแกนนำเครือข่ายชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ประกอบด้วยแกนนำในโรงพยาบาลพระปกเกล้า แกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) แกนนำจากโรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี 1 และ 2 และผู้บริหารของศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

3. การเก็บข้อมูลเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview)

การจัดกลุ่มสนทนา (Focus-Group Discussion) การประชุมระดมสมอง (Brain-Storming) การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และการสังเกตและการจดบันทึก (Observation and Field-Note)

4. การประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยพร้อมกับเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอจนข้อมูลอิ่มตัวทีมวิจัยร่วมกันพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ในรอบที่ 1 โดยร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน วางแผนการพัฒนาด้านแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล นำแผนไปสู่การปฏิบัติจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ร่วมกันสังเกต ติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้น และร่วมกันสะท้อนกลับนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลในรอบที่ 2 แล้วพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบวงจรขลุ่ยควด ในรอบที่ 3 จนได้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทุกฝ่ายพอใจร่วมกัน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี

ผลการประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยใช้แบบสอบถาม ร่วมกับการสังเกตและจดบันทึกพบว่าปัญหาและความต้องการของชุมชนที่

เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพในชุมชน เทศบาลเมืองจันทบุรี มี 8 ประเด็นเรียงลำดับความสำคัญดังนี้ อันดับที่ 1 ปัญหาการจัดการขยะ อันดับที่ 2 ปัญหาการจัดการน้ำเสียท่อตัน น้ำท่วม อันดับที่ 3 ปัญหาสัตว์เลี้ยงในบ้านก่อความรำคาญ อันดับที่ 4 ปัญหาความไม่สะอาดของบ้านเรือน อันดับที่ 5 ปัญหาการเกิดโรคต่างๆ อันดับที่ 6 ปัญหาการไม่ออกกำลังกาย อันดับที่ 7 ปัญหาน้ำดื่มในโรงเรียนไม่สะอาด อันดับที่ 8 ปัญหาชุมชนในบางพื้นที่ ที่มียังเลือกประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

2. การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่ารูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนมีลักษณะ ดังนี้

ก. ด้านโครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

2. การกำหนดผู้รับผิดชอบงานศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล จากการวิจัยพบว่ากรณีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายชุมชน ประกอบด้วยแกนนำจากโรงพยาบาล แกนนำจากโรงเรียน และแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่แบ่งออก

เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงาน ด้านการให้บริการ และด้านการประสานงาน

ข. ด้านกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ จากการวิจัยพบว่า ในระยะแรกของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ผู้วิจัยพบผู้บริหารของโรงพยาบาล โรงเรียนเทศบาล 1 และ 2 และแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ เก็บข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และค้นหาผู้ที่จะมาเป็นทีมวิจัย ในครั้งแรกแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเพียงชุมชนย่อยที่ 2, 7 และ 10 ต่อมาเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 12 ชุมชนย่อย ทีมวิจัยประกอบด้วยกลุ่มแกนนำเครือข่ายจากโรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี จากโรงพยาบาลพระปกเกล้า และจากอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ร่วมกันสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล และนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ไปทดลองใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มร่วมกันสังเกตติดตามและประเมินผล สะท้อนกลับผลการดำเนินงาน แล้วนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบขดลวดจากวงจรที่ 1 ไปสู่วงจรที่ 2 และไปสู่วงจรที่ 3 รอบ จนได้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้

2. การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ จากการวิจัยพบว่ารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ระบบการจัดการขยะ

ระบบบำบัดน้ำเสีย และระบบน้ำประปา โดยจัดโปรแกรมการเรียนรู้ตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2550 จนถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 13.00 - 15.30 น. รวม 9 รุ่น จำนวนผู้เรียนทั้งหมด 750 คน จากแหล่งเรียนรู้สภาพจริงในโรงพยาบาลพระปกเกล้า โดยการบรรยายสรุป 15 นาทีแรกแจกคู่มือการเรียนรู้ให้คนละ 1 เล่ม ทำแบบประเมินตนเองก่อนการเรียนรู้ แล้วเดินทางไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงเรื่องการคัดแยกขยะที่หอผู้ป่วยฉุกเฉิน ศูนย์การเรียนรู้ขยะ เรือนพักขยะติดเชื้อ และเรือนพักขยะทั่วไป ระบบบำบัดน้ำเสียระบบน้ำประปา และศึกษาพันธุ์ไม้นานาชนิดที่เรือนเพาะชำ ใช้เวลาเรียนรู้ 1 ชั่วโมงครึ่ง ระยะทาง 1 กิโลเมตร แล้วกลับมาสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทำแบบประเมินตนเองหลังการเรียนรู้

3. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละคน จากการวิจัยพบว่าการนำประเด็นปัญหาของชุมชนมาวิเคราะห์เพื่อเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุด นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบกลุ่ม เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ตามสภาพจริง มีเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้เป็นผู้ถ่ายทอดด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในโครงการนำร่องนี้ได้แก่ ระบบการจัดการขยะระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบน้ำประปา และเรือนเพาะชำพันธุ์ไม้ ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจแตกต่างกันออกไปและเป็นความรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. การตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน จากการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในครั้งนี้ เริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน แล้วเลือก

ประเด็นปัญหาที่สำคัญเป็นอันดับแรกมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน แบ่งออกเป็น 9 รุ่น จำนวน 750 คนแล้วประเมินการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนและ พบว่าผลการประเมินผู้เรียนมีความรู้และความพอใจในระดับดีขึ้น ไปและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้มีความพอใจยินดีและภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ผู้เรียน

3. การประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ดังนี้

ก. ด้านโครงสร้างการของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดยการปรับปรุงอาคารหอผู้ป่วยเก่าเป็นศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล แล้วเสร็จและเปิดให้บริการมีนาคม 2551 พบว่าทำให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงาน การติดต่อประสานงาน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชนได้โดยสะดวกเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้โดยง่าย

2. การกำหนดผู้รับผิดชอบงานศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายชุมชน ประกอบด้วยแกนนำจากโรงพยาบาล แกนนำจากโรงเรียน และแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน พบว่าทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนา

ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข. ด้านกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลพบว่า การมีส่วนร่วมของแกนนำเครือข่ายชุมชนที่ประกอบด้วยแกนนำจากโรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี จากโรงพยาบาลพระปกเกล้าและแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) มีสัมพันธภาพที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับและกลุ่มแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น จากระยะแรกมีส่วนร่วมเพียงชุมชนย่อยที่ 2, 7 และ 10 ต่อมาเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 12 ชุมชนย่อย และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ ร่วมวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ ร่วมสังเกตติดตามและประเมินผลร่วมสะท้อนกลับและร่วมปรับปรุงพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลด้วยกันจนได้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพอใจร่วมกัน

2. การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงโดยง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ พบว่าเรื่องที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของทุกคน เช่น การจัดการขยะ น้ำเสีย น้ำประปา พันธุ์ไม้ต่างๆ หรือเรื่องการดูแลสุขภาพ เป็นต้น จะทำให้ผู้เรียนสนใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพจริงที่อยู่ใกล้ ทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างสะดวกและเรียนรู้ได้โดยง่ายผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้นอกห้องเรียน และสามารถเรียนรู้ได้ทั้งกลุ่มอาสาสมัคร

สาธารณสุข (อสม.) นักเรียนและบุคคลทั่วไป

3. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละคน พบว่าผู้เรียนมีความสนใจแหล่งเรียนรู้แตกต่างกันออกไป บางคนสนใจการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย บางคนสนใจพันธุ์ไม้ต่าง ๆ บางคนสนใจการแยกขยะก่อนทิ้งหรือการกำจัดขยะประเภทต่างๆ หากผู้เรียนให้ความสนใจในเรื่องใดสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ที่จัดไว้ให้ ได้แก่ แผ่นผังป้ายชื่อคู่มือการเรียนรู้ ที่มีเนื้อหาสำคัญโดยย่อแสดงการทำงานของระบบต่างๆ หรือสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้นั้นๆ

4. การตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของชุมชน จงการสังเกตและสอบถามผู้เกี่ยวข้องพบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความพอใจมีความสุขในการมาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งเรียนรู้มีความยินดี และมีความสุขในการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนทั่วไป ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนและก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาที่ยั่งยืนของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าคนในชุมชนตื่นตัวเมื่อทราบสภาพปัญหาของชุมชนและชุมชนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ มีความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนเองและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ จึงจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรอภิปราย ดังนี้

1. ด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพหลายประการแต่กลุ่มเลือกประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดคือเรื่องขยะและสิ่งแวดล้อมมาเป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล และชุมชนมีความต้องการศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้แก้ไขปัญหาที่สอดคล้องตรงกับความต้องการคนส่วนใหญ่ในชุมชน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ตั้งอยู่ในชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี ห่างจากตัวจังหวัดราว 1 กิโลเมตรเดินทางไปมาสะดวกและโรงพยาบาลได้รับการประเมินจากสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลว่าเป็นโรงพยาบาลที่มีคุณภาพมีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่ถูกต้องแก่ประชาชนได้ ดังนั้นการจัดศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล จึงเป็นที่ต้องการของคนในชุมชนและก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี ผู้ป่วยและญาติที่มาับการรักษาพยาบาล นักเรียนและคนทั่วไป

2. ด้านการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ก. ด้านโครงสร้างการของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. การกำหนดสถานที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดยการปรับปรุงหอผู้ป่วยเก่าเป็นศูนย์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะก่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงาน การติดต่อและประสานงานและสามารถใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคล่องตัวในการทำงานและเป็นศูนย์เรียนรู้ที่อยู่ใจกลางชุมชนเทศบาลเมืองจันทบุรี ประชาชนทั่วไปสามารถเดินทางไปมาสะดวก

2. การกำหนดผู้รับผิดชอบงานศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยอยู่ในรูปคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายชุมชน ซึ่งประกอบด้วยแกนนำจากโรงพยาบาล แกนนำจากโรงเรียนและแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะองค์กรเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของชุมชน หากชุมชนเป็นผู้ตระหนักถึงปัญหาชุมชนเอง สามารถวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เองในเบื้องต้นก็จะเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ ส่วนที่เหลือนอกเหนือความสามารถจึงเป็นเรื่องที่ศูนย์การเรียนรู้นำมาเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายร่วมมือกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาดา จักรพิสุทธ์ (2548, หน้า 4) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือการที่องค์กรประกอบต่างๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน ร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยลักษณะของกระบวนการมีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับออตตาวา (Ottawa) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือการที่สมาชิกของกลุ่มมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการศึกษาและดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมจึงจะนำไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์

ของกลุ่ม

ข. ด้านกระบวนการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

1. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ควรสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะจากความร่วมมือของกลุ่มแกนนำเครือข่าย 3 ฝ่าย ที่ประกอบด้วย แกนนำในโรงพยาบาล แกนนำในโรงเรียน และแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นส่วนสำคัญของชุมชน ที่จะร่วมกันพัฒนาศักยภาพของชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในอนาคต ประกอบกับประชาชนมีการศึกษามากขึ้น ข้อมูลข่าวสารทั่วโลกสามารถสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็วและรวดเร็ว หากประชาชนหรือคนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมรับรู้ข่าวสาร วิเคราะห์ข้อมูล วางแผน ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980, p.219) ที่กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกร (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติ (Department of International Economic and Social affairs United Nation, 1981) ที่กล่าวว่า การพัฒนาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่มิได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

2. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล

ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนมีโอกาส เข้าถึง โดยง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะคนทั่วไปมีความต้องการที่จะเรียนรู้ โดยเฉพาะเป็นเรื่องที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้มา โรงพยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นผู้เจ็บป่วยมีความวิตกกังวลเรื่องสุขภาพของตนเอง และการรอรับการตรวจรักษานาน จึงมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพน้อย ดังนั้นศูนย์เรียนรู้จึงควรอยู่ในสถานที่ที่อยู่ใกล้การเดินทางสะดวก สภาพแวดล้อมสงบสะอาดและบรรยากาศผ่อนคลาย ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิพนธ์ สุขปริดี (2536) ที่กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้เป็นสถานที่จัดให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากโปรแกรมการสอนซึ่งจัดไว้ในรูปของแหล่งความรู้ตามหมวดหมู่ของเนื้อหาภายใต้การประสานงานของผู้ดูแล สอดคล้องกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540) ที่กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้และสร้างสังคมการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ควรเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ทั้งนี้อาจจะเป็น เพราะปัจจุบันข้อมูลข่าวสารสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็ว สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นพลวัต คนจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การส่งเสริมให้คนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความพร้อมและ

เหมาะสมกับความสามารถของตนเองจึงเป็นวิธีที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของสมณชาพรหมบุญ และคณะ (2541, หน้า 33-43) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหนทางที่จะไปสู่มิติการศึกษาตลอดชีวิต และสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น สอดคล้องกับ สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2547) ที่กล่าวว่าเครือข่ายการเรียนรู้เป็นวิธีการจัดการศึกษาซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในองค์กร เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานและนำไปสู่ประสิทธิภาพขององค์กร

4. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล ควรตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะคนในชุมชนเรียนรู้สิ่งที่ตรงกับความต้องการและเห็นคุณค่าของความรู้ที่เชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติงานจริงหรือใช้ในชีวิตจริง ก็จะเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cunningham (1993) ที่กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ในองค์กร มีลักษณะความมุ่งหมายที่ต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ต้องการการเรียนรู้ โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการขององค์กรนั้นๆ สอดคล้องกับ Argyris and Schon (1978) และ Mayo (1998) ที่กล่าวว่าหลักการพื้นฐานขององค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในองค์กรที่ใช้ในการคิดริเริ่ม การแสวงหาการได้มา และการใช้ความรู้เพื่อสนับสนุนและพัฒนาปรับปรุงผลงานขององค์กร

3. ด้านการประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่รอบที่ 1 ไปสู่วงจรการพัฒนาในรอบที่ 2 และพัฒนาไปสู่วงจรการพัฒนาในรอบที่ 3 จนเป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยทีมวิจัย ชุมชน และโรงเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ Kemmis และ McTaggart (1990) ที่กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการรวมการศึกษาและเป็นการสะท้อนภาพของผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ของชุมชนและสังคมอย่างสมเหตุสมผลและยุติธรรม การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ การไตร่ตรอง การวางแผน การปฏิบัติและการสังเกต ในแต่ละช่วงมีการพึ่งพากันและหมุนตามกันเป็นวงจร สอดคล้องกับ Zuber-Skerritt (1992) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่มีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน คือ มีการวางแผนกลยุทธ์ (Plan) มีการนำไปปฏิบัติ (Act) มีการสังเกตรวมการติดตามและประเมินผล (Observe) มีการสะท้อนกลับรวมการแก้ไขปรับปรุง (Reflect) เป็นการวิจัยที่นำผลจากการสะท้อนกลับไปวางแผน นำแผนไปปฏิบัติ สังเกตและสะท้อนกลับการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน ควรสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในทุกรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้อย่างทั่วถึง เช่น การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน โรงพยาบาล ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

1.2 การจัดการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากสภาพจริงและใช้ศักยภาพของคนในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงของคนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ

2.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาล เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนรวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของโรงพยาบาลที่เป็นหน่วยงานให้บริการด้านสุขภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ควรสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติและการสังเกตร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ในแต่ละช่วงมีการพึ่งพากันและพัฒนาอย่างต่อเนื่องหมุนตามกันเป็นวงจรแบบขดลวด

2.2 การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อชุมชนที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ควรเกิดจากความตระหนักของคนในชุมชนเอง เพราะหากคนในชุมชนเป็นผู้ต้องการและเห็นถึงคุณค่า

ของการเรียนรู้ สามารถนำความรู้เชื่อมโยงไปใช้ในชีวิตจริงได้ก็จะเกิดประโยชน์และเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้

2.3 การเรียนรู้ของคนในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้โดยง่ายนั้น จะต้องมาจากพื้นฐานของคนในชุมชน มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีความใฝ่รู้และมีความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จึงจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่เกิดจากศูนย์การเรียนรู้ในโรงพยาบาลว่าจะทำอย่างไร ชุมชนจึงจะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในโรงพยาบาลให้มากขึ้น

ควรศึกษาว่าทำอย่างไร จึงจะให้ศูนย์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้ว สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2548). คลื่นลูกที่ 5-ปราชญ์สังคม สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2540). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

ทิตินา แจมมณี. (2550). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

(พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขปรับปรุง) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภารณ์ หะวานนท์. เพ็ญศิริ จิระเดชากุล, สุรวุฒิ ปัดโรสง และศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2543).

การศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานของคณะกรรมการ โรงเรียน. โครงการปริญญาเอก

พัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

นิพนธ์ สุขปริดี. (2536). เอกสารประมวลสาระชุดวิชาการจัดระบบทางการศึกษาหน่วยที่ 12.

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). ร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ :

สถาบันแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี.

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุชาติ จักรพิสุทธ์. (2548). ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา.

[Online]. Available: <http://WWW.midnightuniv.org/midnight2545/document9562.html>

สุพัตรา ขาดปัญญาชัย. (2548). กระบวนการเรียนรู้: แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย.

กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธชา พรหมบุญ และคณะ. (2541). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษา

แห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์.

สมบัติ ท้ายคำเรือ. (2547). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรการวิจัยเชิง

ปฏิบัติการ ในชั้นเรียนสำหรับครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Argyris, C. and Schon, D.A. (1978). *Organization Learning : A Theory of Action Perspective* Reading, MA:

Addison-Wesley.

- Cohen, J, & Uphoff, N.T. (1980). *Participation a Place in Rural Development: Seeking Clarify Through Specificity World Development..* Cornell University: Rural Development Committee Center for International Studies.
- Cunningham, J.B. (1993). *Action Research and Organization Development.* Westport CT ; Press.
- Department of International Economic and Social Affairs, United Nation. (1981). *Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development. In Paper Presented at the Meeting of the Ad Hoc Group of Expert (p.5).*e. New York, USA.: UN Headquarter.
- Kemmis, S and McTaggart, (1990). *The Action Research Planner.*(3 rd ed.) Victoria : Deakin University Press.
- Mayo, A. (January 1998). *Memory Bankers, People Management*, 22: 34-38.
- Zuber- Skerritt, Ortrun. (1992). *Action Research. In Higher Education Example and Reflections.* London: Kegan Paul.